

همیشه با همه

طرح: همشهری/انتهام غمخواری

بازگشت ۹ هزار نخبه به ایران

۹۹۰۱ متخصص ایرانی در طول ۹ سال گذشته به کشور بازگشتند که ۹۷ درصد آنها مدرک بالای لیسانس دارند

یلشاریف
روزنامه‌نگار

بعضی از آمار و ارقام در میان سروصداها گم می‌شوند و کمتر کسی برای تحلیل آنها دست به کار می‌شود؛ درست مانند آمار بازگشت متخصصان و نخبگان که در اواسط دهه ۹۰ به اوج خود رسید و نیم‌نگاهی به آن نشان می‌دهد که هنوز برخی از مهاجران متخصص بعد از چند سال مهاجرت به خانه بازمی‌گردند.

معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در سال‌های اخیر پرچمدار

زمینه‌سازی برای بازگشت مهاجران نخبه به کشور شده است؛ تا جایی که معاون سابق علمی و فناوری در دولت شهیدرئیس در این باره گفت: «من افتخار می‌کنم که طبق آمار سامانه‌های جذب، شناسایی و توسعه همکاری بین‌المللی در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال ۱۴۰۱ همکاری‌هایمان با ایرانی‌های خارج از کشور در حوزه نخبگان ۴ برابر شده است. بازگشت نخبگان ما از ۲۰۰ دانشگاه برتر به کشور هم ۸/۱ برابر از تقا پیدا کرده بود.» بر همین اساس باید قبول کرد که در میان موج مهاجرت‌ها از ایران که گاهی مبتنی بر تصمیم آگاهانه و بعضی اوقات نیز بر اساس تصمیم‌های هیجانی شکل می‌گیرد، کم‌نیستند متخصصان و نخبه‌هایی که مسیر بازگشت به ایران را انتخاب کرده‌اند.

بر اساس آخرین آمار موجود در سال ۱۴۰۱، اغلب متخصصان ایرانی که به کشور بازگشته‌اند تا مقطع کارشناسی‌ارشد خود را در ایران گذرانده بودند و پس از یک دوره مهاجرت دوباره به ایران بازگشتند. مدرک تحصیلی که مهاجرت کردند و به ایران بازگشتند به این شرح است:

بر اساس آخرین آمار یونسکو در سال ۲۰۱۹، کشورهای ایالات متحده آمریکا، ترکیه، آلمان، کانادا، ایتالیا، استرالیا، مجارستان، روسیه، فرانسه و بریتانیا به ترتیب مهم‌ترین مقصد مهاجرتی دانشجویان ایرانی هستند. بیشترین میزان بازگشت افراد متخصص نیز از کشورهای مذکور است.

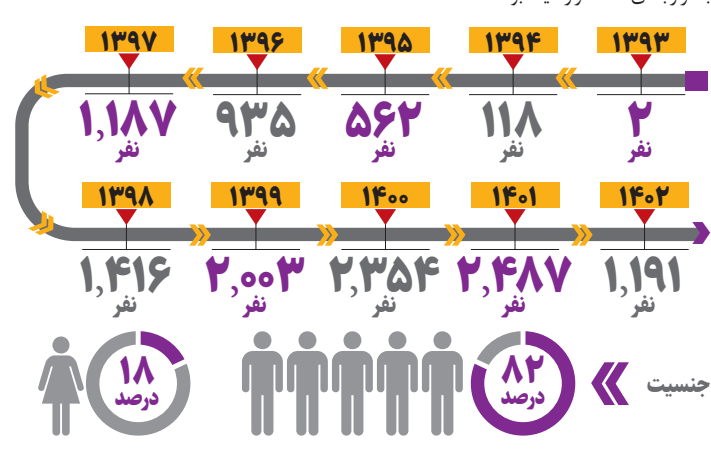
همانقدر که مهاجران با انگیزه‌های مختلفی، چمدان‌های خود را می‌بندند و راهی کشور دیگر می‌شوند، دلایل بازگشت هم برای هر فرد متفاوت است. هر چند این دلایل در گذر زمان با تغییراتی همراه می‌شود، اما تحلیل نتایج پیمایش بررسی میل و تصمیم به بازگشت در میان ایرانیان خارج از کشور که توسط رصدخانه مهاجرت ایران در سال ۱۴۰۱ انجام شده است، نشان می‌دهد که حدود ۱۴ درصد از مهاجران ایرانی تصمیم به بازگشت دارند.

برنامه مهاجرتی ایرانیان خارج از کشور که در سال ۱۴۰۱ تا میل به بازگشت داشتند:

بر ترافیک ترین سال‌های بازگشت به خانه

رصدخانه مهاجرت ایران در سال ۱۴۰۱ آمار را در رابطه با بازگشت متخصصان ایرانی در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱ منتشر کرد. بر اساس این تحقیق مشخص شد که در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ با توجه به اجرای طرح‌های بازگشت متخصصان و همچنین چشم‌انداز سیاسی، تعداد ایرانیان بازگشتی رشد یافته و به تراز بالای ۴۰۰ نفر رسیده بود.

بر اساس یافته‌های گالوپ از مصاحبه با ۴ هزار مهاجر در ۱۶۰ کشور مختلف طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۸، میانگین میل به بازگشت در میان مهاجران جهان حدود ۷ درصد است.

میل مهاجرت ایرانیان چقدر است؟ این روزها مسئولان ارشد دولتی در سخنرانی‌هایشان آمار و ارقام بالایی از میل به مهاجرت ایرانی‌ها عنوان می‌کنند، در حالی که بر اساس آمار که سال گذشته - ۱۴۰۲ - محمد اصغری، مدیر اجرایی مرکز رصد فرهنگی کشور ارائه داد، عدد میل به مهاجرت ایرانیان در آن بازه زمانی، ۲۸ درصد بود. به گفته اصغری بر مبنای داده‌های مراکز مختلف افکارسنجی که با شیوه‌های علمی و به صورت میدانی و تلفیقی و حجم نمونه ملی، یعنی همه کشور، گردآوری و در مرکز رصد فرهنگی کشور از لحاظ روشی اعتبارسنجی شده است، میل به مهاجرت ایرانیان عددی بین ۲۸ تا ۲۸ درصد است. متغیر جنسیت تفاوت معناداری ندارد، اما در متغیر سن تفاوتی معنادار وجود دارد. به طوری که افراد گروه سنی ۱۸ تا ۲۹ سال تمایل بیشتری به مهاجرت دارند. از میان افرادی که میل به مهاجرت دارند نیز بیش از نیمی از آنها در بی‌مهاجرت موقت و میزان کمتری به فکر مهاجرت دائمی هستند. پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان در سال ۱۴۰۲ هم نشان می‌دهد که ۳۸/۱۶ درصد ایرانیان در صورت فراهم بودن شرایط، تمایل به مهاجرت از کشور دارند.

مهاجران بازگشتی چه کسانی هستند؟

طبق تعریف سازمان ملل متحد از مهاجرت‌های بازگشتی، چنانچه اتباع یا شهروندان یک کشور پس از یک دوره مهاجرت بین‌المللی به کشوری دیگر (بلندمدت یا کوتاه‌مدت)، مجدداً به کشور مبدأ خود بازگردند و قصد داشته باشند که حداقل یک سال در مبدأ اقامت گزینند، به عنوان مهاجران بازگشتی شناخته می‌شوند. بر همین اساس بازگشت، جزئی از فرآیند مهاجرت تعریف شده است که در بعضی موارد می‌تواند به صورت دائمی و در بعضی موارد به صورت موقتی اتفاق بیفتد.

بر اساس یافته‌های گالوپ از مصاحبه با ۴ هزار مهاجر در ۱۶۰ کشور مختلف طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۸، میانگین میل به بازگشت در میان مهاجران جهان حدود ۷ درصد است.

بازگشت ۱۹۱ متخصص در سال ۱۴۰۲

روح‌الله دهقانی فیروزآبادی، معاون علمی و فناوری دولت سیزدهم در روزهای منتهی به دولت قبل، آمار و ارقام جالبی در مورد بازگشت مهاجران ارائه داده بود. به گفته او «در سال ۱۴۰۲ نزدیک به هزار و ۹۹۱ متخصص به کشور بازگشتند. یکی از سیاست‌های جدی که در مسیر دیپلماسی علمی و فناوری پیگیری شده بحث آماده‌سازی برای همکاری با متخصصان ایرانی خارج از کشور و دانشجویان ایرانی در خارج از کشور بود.» علاوه بر این نامه جامعی که در دولت قبل برای حمایت از نخبگان از طریق حمایت‌های استنادی، تحصیلی و... صادر شده بود، سامانه کانکت (سامانه همکاری با متخصصان) نیز در این معاونت شرایط جایگزینی پروژه‌های فناورانه ایرانی‌های خارج از کشور با خدمت‌سربازی راه می‌گشاید.

دریچه

مهم‌ترین دلایل بازگشت

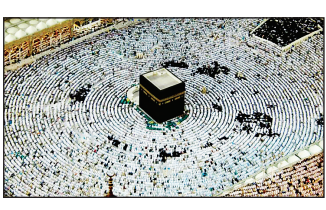
مهاجرت بازگشتی یک پدیده حاشیه‌ای نیست. در واقع سهم قابل توجهی از مهاجران به خانه بازمی‌گردند و این نسبت در میان مهاجران ماهر و تحصیلکرده حتی بیشتر است.

همه زنان سرپرست خانوار روستایی بیمه شدند

رئیس سازمان بهزیستی کشور با اشاره به پوشش بیمه اجتماعی ۶ هزار زن سرپرست خانوار روستایی و عشایری از صفر شدن جامعه هدف فاقد پوشش بیمه اجتماعی این گروه خبر داد. سیدجواد حسینی گفت: هم‌اکنون زنان سرپرست خانوار، تحت پوشش بهزیستی، وام ۳۰ میلیون تومانی بلاعوض دریافت می‌کنند. همچنین به این افراد تسهیلات اشتغال‌زایی از محل ۱۶ همت تسهیلات مربوط به اشتغال سازمان بهزیستی پرداخت می‌شود. او با اشاره به وجود ۲۲۰ هزار مددجوی بهزیستی فاقد مسکن گفت: ۲۰ درصد این افراد را معلولان و ۸۰ درصد را زنان سرپرست خانوار تشکیل می‌دهند. بهزیستی متعهد به تامین ۲۰ هزار مسکن برای این افراد در سال ۱۴۰۳ است که هر دو گروه در اولویت واگذاری قرار دارند.

زمان اعزام به حج تمتع کوتاه‌تر می‌شود؟

رئیس سازمان حج و زیارت، درباره تعیین نرخ نهایی ارز برای برگزاری حج تمتع ۱۴۰۳، گفت: با همکاری دولت نرخ ارز برای حج سال آینده ۵۲ هزار و ۱۴۰ تومان تعیین شد. علیرضا بیات، همچنین گفت: فردا با شرکت هواپیمایی ایران‌ایر که قرار است عملیات انتقال حجاج را انجام دهد، جلسه داریم. هواپیمایی ایران‌ایر در تلاش است که انتقال همه زائران را بر عهده بگیرد، اما با توجه به اعلام آمادگی برخی از ایرلاین‌های خارجی برای انتقال حجاج، ما نیز برای ایجاد رقابت و ارائه خدمات بهتر به زائران، اعلام آمادگی کردیم تا با آنها مذاکره کنیم که در این صورت ممکن است هواپیمایی کشورمان نیز قیمت را کاهش دهد و مدت اجرای عملیات انتقال زائران نیز کاهش یابد.

۲۰۰ بانوی اردبیلی طلاهای خود را به جبهه مقاومت اهدا کردند

۲۰۰ زن اردبیلی با مشارکت در پوشش ایران همدل ۴ طلا و نقره خود را جهت کمک به جبهه مقاومت اهدا کردند. تقی پیرموند، مسئول برگزاری پوشش ایران همدل ۴ در اردبیل با بیان اینکه اولویت مادر این پوشش، تامین اقلام مورد نیاز مردم غزه و لبنان است، افزود: تاکنون در سطح استان اردبیل بیش از ۲ میلیارد تومان کمک‌های نقدی و غیرنقدی در راستای این پوشش جمع‌آوری شده است.

جذب نیروی امریه سربازی در وزارت رفاه

یکی از وزارتخانه‌های دولت چهارمدهم برای جذب نیروی امریه از مشمولان سربازی اعزامی در اول اسفندماه اسامی اعلامیه‌ای صادر کرد. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی طی اطلاعیه‌ای اعلام کرد: «این وزارتخانه در نظر دارد از توان علمی و تخصصی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در مقاطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در قالب جذب نیروهای امریه (کارکنان وظیفه) به‌منظور ارائه خدمات در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و کارآفرینی در ستاد و مراکز استان‌ها و شهرستان‌های کشور اقدام کند. متقاضیان امریه سربازی برای اعزام اول اسفندماه ۱۴۰۳ می‌توانند تا ۱۴۰۳/۰۹/۳۰ یا مراجعه به سامانه تعاون‌یسار این وزارتخانه به آدرس اینترنتی taavonyar.mcls.gov.ir شرایط پذیرش و جذب، اطلاع لازم را کسب و ثبت‌نام کنند.»

دلایل شخصی و اقتصادی

رصدخانه مهاجرت ایران در پژوهشی که سال ۱۴۰۱ منتشر کرد به بررسی دلایل مختلف تصمیم مهاجران به بازگشت، پرداخته است؛ دلایل شخصی (دلتنگی، سختگیری خانواده، سن و جنسیت، وضعیت اقامت و...)، عامل مؤثر بر کشور وطن (وضعیت بازار کار، اکوسیستم سرمایه‌گذاری و کارآفرینی و...) و عوامل مؤثر بر کشور میزبان (وضعیت اقتصادی جامعه، تغییر قوانین مهاجرتی، دسترس سبب به بازار کار، میزان قدرت خرید و...) را باید به عنوان دلایل اصلی بازگشت مهاجران برشمرد.

مهاجرت؛ پدیده‌ای چندبعدی

شناسایی علل مهاجرت بازگشتی می‌تواند منجر به شناخت صحیح از چرخه مهاجرت به‌عنوان پدیده‌ای پیچیده و چندبعدی شود که از عوامل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی-تسا عوامل روان‌شناختی و شخصیتی بر آن اثرگذار هستند.